

TAMAMLAYICI TEDAVİLERİ KULLANMAYA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ'NİN GELİŞTİRİLMESİ

DEVELOPING OF ATTITUDE TOWARDS USING COMPLEMENTARY TREATMENTS SCALE

Prof. Dr. Ayşegül BİLGE* **Arş Gör. Merve UĞURYOL*** **Doç. Dr. Şeyda DÜLGERLER***
Prof. Dr. Mustafa YILDIZ**

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

**Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Geliş Tarihi/Received: 17.04.2018

Kabul Tarihi/Accepted: 13.08.2018

ÖZ

Amaç: Tamamlayıcı tedaviler modern tedaviyi desteklemek için yapılan kanıtlanmış uygulamalardır. Bu araştırmada bireylerin Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutumlarını (TTÖ) belirlemek için bir ölçek geliştirmek ve geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini saptamak amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma metodolojik olarak planlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Türkiye' de bir devlet üniversitesinde 2014-2015 öğretim yılında öğrenim gören 631 sağlıklı birey oluşturmuştur. Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen TTÖ kullanılmıştır. TTÖ ilk aşamada 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan tamamlayıcı tedavilere karşı olumlu tutumu göstermektedir.

Bulgular: Ölçeğin geçerlik çalışması aşamasında uzman görüşleri alınmış, Kendall Uyuşum Katsayısı korelasyon testi uygulanarak ölçeğin içerik geçerliliği saptanmıştır ($W^p=0,20$, $p=0,46$). Ölçeğin güvenirlik çalışması aşamasında ise ilk olarak 23 maddenin toplam puan korelasyonları incelenmiş olup, 0,20 korelasyon sınırının altında olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ölçek bu hali ile 13 maddedir. Ölçeğin iç tutarlılık analizlerinde Cronbach Alpha değeri 0,79 olarak bulunmuştur. Bu noktada ölçeğin iç tutarlılığı kabul edilebilir düzeydedir.

Sonuç: Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçektir.

Anahtar Kelimeler: Tamamlayıcı Tedaviler, Geçerlik, Güvenirlik, Ölçek

ABSTRACT

Objective : *Complementary treatments are evidence-based practices to support modern therapy. In this study, it was aimed to develop a scale to determine the Attitudes towards Using Complementary Treatments Scale (ACTS) and to determine the validity and reliability of the developed scale.*

Methods: *The study has been methodologically planned. The sample of the study at a state university in Turkey has consisted studying 631 healthy individuals studying in 2014-2015 academic year at a state university. Permission has been obtained for the research to be carried out. ACTS developed by the researchers was used as data collection tool. ACTS consists of 23 items in the first stage. The high score on the scale shows a positive attitude towards complementary therapies.*

Results: *In the course of validity assessment of the scale, expert opinion has been received, and the content validity of the scale has been determined by using Kendall coefficient correlation test ($W^a=0,20, p = 0,46$). In the course of the reliability assessment of the scale, total score correlations of 23 materials have been examined, and those under 0,20 correlation limit has been removed from the scale correlation. As a result, the scale was left to be 13items. In the internal consistency tests of the analyses, Cronbach's alpha value has been found to be 0,79.*

Conclusion: *Attitude Towards Using Complementary Treatments Scale is a valid and reliable scale.*

Keywords: *Complementary Treatments, Validity, Reliability, Scale*

GİRİŞ

Tamamlayıcı tedaviler modern tıp uygulamalarına ek olarak bireyin fiziksel, duygusal, ruhsal, sosyal ve çevresel bir çerçevede sağlığını sürdürmesinde, hastalıkların önlenmesinde, hastalık durumlarında bireyi destekleyici ve sağlığın yükseltilmesi amacı ile kullanılan tedavi yöntemleridir (Gürkan ve Bilge 2006, Kav ve ark. 2008).

Dünya'da ve ülkemizde sağlık sistemlerinin değişmesi ile birlikte tamamlayıcı tedavilerde bu değişimden etkilenmekte ve tamamlayıcı tedavilerin kullanımı günden güne artmaktadır (Eisenberg ve ark. 1998, Ernst 2000, Rafferty ve ark. 2002).

Dünyada tamamlayıcı tedavi kullanılma oranları incelendiğinde; Amerika'da 1990-1997 yılları arasında bireylerin tamamlayıcı tedavileri kullanma oranlarının %33,8'den %42,1'e yükseldiği bildirilmektedir (Eisenberg ve ark. 1998). Yine Avustralya'da bu oran %48 (MacLennan ve ark. 1996), Fransa'da ise %49 (Fisher ve Ward 1994) olarak saptanmıştır.

Türkiye'de Ankara'da yaşayan 65 yaş ve üzeri 200 kadın üzerinde yapılan bir çalışmada; kadınların %83,5'i tamamlayıcı tedavilerin etkili olduğunu bildirmiştir.

Kadınların %63'ünün ise tamamlayıcı tedavilerden en fazla bitkisel terapileri kullandıkları saptanmıştır (Özer ve ark. 2013).

Zivcic ve ark. (2014) hekim, hemşire ve fizyoterapistlerin tamamlayıcı tedavilere karşı tutumlarının incelendiği bir çalışmada, hemşire ve fizyoterapistlerin tamamlayıcı tedavilere karşı tutumları daha olumlu bulunmuştur. Günümüzde Türkiye'de sağlık kurumlarında tamamlayıcı tedavilerin sağlık profesyonelleri ve özellikle hekim ve hemşireler tarafından uygulanması gerekli görülmektedir (Khorsid ve Yapucu 2005, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği 2014). Bu araştırmaların gerçekleştirilebilmesi için ölçüm araçlarına gereksinim vardır.

Tamamlayıcı tedavilere yönelik ölçek geliştirme çalışmaları incelendiğinde; İngiltere'de Hyland ve ark. (2003) tarafından geliştirilmiş olan The Holistic Complementary and Alternative Medicine Questionnaire (HCAMQ) - Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tedavi Soru Formu, Amerika'da Schneider ve ark. (2003)'nün geliştirdiği Integrative Medicine Attitude Questionnaire (IMAQ) - Bütüncül Tedaviler Tutumu Soru Formu ve yine aynı ülkede McFadden ve ark. (2010)'nün araştırmalarında kullandıkları Complementary, Alternative, and Conventional Medicine Attitudes Scale (CACMAC) - Tamamlayıcı Alternatif Geleneksel Tedaviler Tutum Ölçeği, İngiltere'de Bishop ve ark. (2005)'nün geliştirdikleri Complementary Alternative Medicine Belief Inventory (CAMBI) - Tamamlayıcı Alternatif Tıp İnançları Ölçeği ve Lewith ve ark. (2002)'nün geçerliliğini yaptıkları Attitudes to Alternative Medicine Scale (AAMS)- Alternatif Tıp Tutum Ölçeği'nin kullanıldığı belirlenmiştir. Türkiye'de Tamamlayıcı tedaviler ile ilgili bir ölçüm aracına ulaşılamamıştır. Tamamlayıcı tedavi uygulamalarının bilimsel verilere dayandırılması için bu konuda ölçüm araçlarının geliştirilmesine ve bu alan ile ilgili araştırmaların artırılmasına gereksinim vardır.

Bu araştırmanın amacı Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliğini yapmaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacı ile planlanmış, metodolojik tipte bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini 2014-2015 öğretim yılında öğrenim gören 937 birey oluşturmuştur. Araştırma olasılıksız örneklem yöntemi ile araştırmaya katılmayı kabul eden 631 sağlıklı birey ile yürütülmüştür. Örnek grubu Türkiye'deki bir devlet üniversitesinde eğitim alan bireylerden oluşmaktadır. Etik açıdan araştırmanın gerçekleştirildiği kurumdan yazılı, örnekleme oluşturan kişilerden ise sözlü izin alınmıştır.

Ölçümler

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği

Ölçek, araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte bireylerin sağlık sorunları yaşadıklarında başvurdukları tamamlayıcı ve modern tedavi uygulamalarını içeren 23 soru yer almaktadır (Siahpush 1999, Hyland ve ark. 2003, Gürkan ve Bilge 2006, McFadden ve ark. 2010, Grzywacz 2012, Thomson ve ark. 2014). Soru formu hazırlanırken 4'lü likert tip değerlendirme kullanılmıştır. Kişiler soruları yanıtlarken (0) hiç katılmıyorum, (1) biraz katılıyorum, (2) oldukça katılıyorum (3) tümüyle katılıyorum şıklarından birini seçmişlerdir. Tersine dönmüş maddeler, 13 maddelik ölçeğin son halinde 9. maddedir. 0 – 3 arasında puanlanan ölçekten alınan en az puan 0, en fazla puan ise 39'dur. Ölçekten alınan yüksek puan tamamlayıcı tedavilere karşı olumlu tutumu göstermektedir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada verilerin değerlendirilmesi psikometrik özelliklerin incelenmesi (geçerlik -güvenirlik) ile gerçekleştirilmiştir.

Psikometrik özelliklerin incelenmesinde geçerlik çalışmasında; örnek yeterliliği için Kaiser-Mayer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ve Bartlett's Test Sphericity analizi kullanılmıştır (20). Ölçek içerik geçerliliği için beş uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan ölçekteki her bir maddenin ölçme derecesini 100 puan üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman görüşleri Kendall Uyuşum Katsayısı (W^a) ile analiz edilmiştir.

Güvenirlik çalışmasında; iç tutarlılık analizleri olarak; Cronbach Alpha Güvenirlik Analizi ve madde çıkarma analizi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi hesaplanmıştır. Ölçek toplam puanı ile ölçek maddeleri arasındaki korelasyon için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada; katılımcıların ölçek toplam puanları ve eğitim durumları arasında istatistiksel açıdan fark bulunmamıştır ($F=2,07$, $p=0,12$, $p>0,05$). Örnek grubu homojendir.

Geçerliliğe İlişkin Bulgular

Tablo 1. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling (KMO), Bartlett's Test Sphericity Analizi Sonuçları

Kaiser-Mayer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,87
Bartlett's Test of Sphericity	Approx.Chi-Square	2060,23
	df	78
	p	0,00*

$p<0.01^*$

Ölçeğin örnek büyüklüğünün uygunluğunu test etmek için yapılan analiz sonucu istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,000$) (Tablo 1).

Tablo 2. Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği'nin Kendall Uyuşum Katsayısı Analiz (W^a) Test Sonuçları

Uzman Görüş (N)	W ^a	X ²	SD	p
5	0,20	22,00	22	0,46

Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği için alınan uzman görüşleri doğrultusunda yapılan analiz sonucu uzmanlar arasında istatistiksel açıdan fark olmadığını göstermiştir. (Kendall's W^a=0,20, x²=22,000, df=22, p=0,460) (Tablo 2).

Güvenirlğe İlişkin Bulgular

Tablo 3: Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği'nin Maddelerinin Analizi

Maddeler		Madde	Madde	Madde Toplam	Madde
Eski Madde	Yeni Madde	Çıktığında Ölçek Ortalaması	Çıktığında Ölçek Varyansı	Korelasyonu	Çıktığında Ölçek Alphası
1	1	18,3423	22,670	0,478	0,772
2	2	18,4548	27,632	0,232	0,830
3	3	18,6957	22,301	0,535	0,767
4	4	18,3518	22,190	0,586	0,763
5	5	18,2758	22,003	0,566	0,764
7	6	18,8843	22,090	0,476	0,772
8	7	18,6101	23,064	0,418	0,778
9	8	18,2932	22,509	0,472	0,773
11	9	18,6260	23,622	0,315	0,787
12	10	18,1220	22,949	0,413	0,778
15	11	18,6878	21,834	0,577	0,763
20	12	18,6545	22,563	0,400	0,780
21	13	18,0586	22,112	0,525	0,768
Maddeler=13			n=631	Alpha=0,791	

Tablo 3’de ölçeğin iç tutarlılık analizi yapılmış, madde korelasyon katsayısı 0,20 değerinin altında olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır (6.,10.,13.,14.,16.,17.,18.,19.,22.,23. maddeler). Ölçek bu hali ile 13 maddede bırakılmıştır. Ölçek toplam Cronbach Alpha Katsayısı 0,791 bulunmuştur.

Tablo 4: Tamamlayıcı Tedavileri Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği’nin Madde-Toplam Puan Korelasyonları

Maddeler	r	P
1.Tamamlayıcı tedavilerin daha kolay uygulanabilir olduğuna inanırım.	,58	,000**
2.Tamamlayıcı tedaviler telkin etkisi yapar.	,09	,014*
3.Tamamlayıcı tedavi yöntemlerinin ilaç tedavilerinden daha etkili olduğunu düşünürüm.	,63	,000**
4.Tamamlayıcı tedavi uygulamalarından sonra kendimi iyi hissederim.	,66	,000**
5.Tamamlayıcı tedavilerin vücudun doğal güç kaynakları olduğunu düşünürüm.	,65	,000**
6.Herhangi bir sağlık sorununda hekime başvurmadan önce tamamlayıcı tedavi yöntemlerine başvururum.	,59	,000**
7.Sağlık sorunu yaşadığımda ilaç tedavisi ve tamamlayıcı tedavi yöntemlerini eşit oranda kullanırım.	,52	,000**
8.Tamamlayıcı tedavilerin daha kolay ulaşılır olduğuna inanırım.	,58	,000**
9.İlaç tedavisinin tamamlayıcı tedaviden daha etkili olduğunu düşünürüm.	,44	,000**
10.Sağlık sorunu yaşadığımda yalnızca ilaç tedavisi kullanırım.	,52	,000**
11.Çevremdekilere tamamlayıcı tedavi yöntemlerini kullanmalarını öneririm.	,67	,000**
12. İlaç tedavisinin tek başına faydalı olmayacağına inanırım.	,53	,000**
13.İlaç tedavisinin yanında tamamlayıcı tedavilerinde faydalı olduğuna inanırım.	,62	,000**

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

Ölçeğin toplam puan ortalaması ile madde puan ortalamaları arasındaki korelasyon incelendiğinde, tüm maddeler ile toplam puan ortalaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,01$, $p < 0,05$). Madde 2 korelasyon değeri düşük olmasına rağmen toplam puan korelasyonu ile anlamlı bir ilişki olduğundan ölçekte bırakılmıştır (Tablo 4).

TARTIŞMA

TTÖ’nün geçerlik güvenirliğini saptamak amacıyla planlanmış bu çalışmada, ilk olarak örnek grubunun geçerlik ve güvenirlik analizlerine uygunluğunu test etmek için örnek büyüklüğü analizi yapılmıştır. Örneklem sayısının yeterli olması ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini açısından önemlidir. Göktepe ve Baykal (2012) tarafından yapılan ölçek geliştirme çalışmasında, 58 maddelik ölçek, 600 birey üzerinde uygulanmıştır. Literatürde ölçek geliştirme çalışmalarında, her bir ölçek maddesi başına 3-10 kişi alınabileceği önerilmektedir (Öner 1997, Gözüm ve Aksayan 1999,

Tavşancıl 2005). Tutum çalışmalarında örnek büyüklüğünün 200 ve üzerinde olması önerilmektedir (Tavşancıl 2005, Aykar Şenuzun ve ark. 2014). Bu noktada, TTTÖ'nin geçerlik güvenirlik çalışmasında 23 maddelik ölçek için toplam 631 sağlıklı birey analize alınmıştır. Yapılan KMO ve Barlett analizinde örnek büyüklüğünün istatistiksel açıdan yeterli olduğu belirlenmiştir (KMO=0,878; p=0,000). Bu çalışma literatürü desteklemektedir.

TTTÖ'nin kapsam geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuş, ilk Kendall analizde $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel fark saptanmış, uzmanların önerileri doğrultusunda maddeler yeniden yapılandırılmış ve uzmanlara sunulmuştur. Bu analizde uzmanlar arasında istatistiksel açıdan fark olmadığı saptanmıştır ($p=0,460$). Bu sonuç ölçek maddelerinin anlaşılması ve yorumlanması açısından uzman görüşleri arasında istatistiksel olarak fark olmadığını göstermektedir. Tüm maddeler uzmanlar tarafından aynı şekilde anlaşılmıştır. Kapsam geçerliliğinde beklenen durum uzmanların aynı görüşte olmasıdır. Bu nedenle ölçek maddelerinin anlam farklılıklarında, uzman görüşleri ile maddeler düzeltilip uzmanlara değerlendirmeleri için yeniden verilir. Bu çalışmada da bu yöntem uygulanmıştır.

Güvenirlik; ölçme ile elde edilen sonuçların, farklı ölçümlerden sonra da aynı değerleri vermesi ve değerlerin tesadüfi olmaması açısından, bilimsel araştırmalarda temel koşuldur. Güvenirlik aynı zamanda yanıtlar arasındaki benzerlik, yakınlık ve kararlılığı gösterir. Güvenirliliğin düşük olması, yapılan çalışmanın anlamsız olduğunu, yüksek olması ise test sonuçlarına güvenilmesi anlamına gelmektedir. Güvenirlik katsayısı yani Cronbach α katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır (Güriş ve Astar 2014).

Araştırma bulgularına göre TTTÖ'nin Cronbach Alpha katsayısı 0,791 saptanmıştır. Cronbach Alpha katsayısının $0,7 \leq \alpha < 0,9$ değerleri arasında olması iyi derecede güvenilir olduğunu ifade etmektedir (Güriş ve Astar 2014). Bu doğrultuda TTTÖ'nün iyi derecede güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Ölçeğin iç tutarlılık analizleri yapılmış ve madde korelasyon katsayısı 0,20'nin altında olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır (Tablo 3). Ölçek son hali ile 13 maddede bırakılmıştır. Madde toplam korelasyon puanının 0,20'nin üstünde olması ve negatif olmaması beklenir. Madde korelasyon puanı 0,20'nin altında olan maddelerin ölçekten çıkarılması ve tekrar Cronbach Alpha Katsayısı ve ortalamaların değişimine bakmak gerekmektedir (Tavşancıl 2005). Bırakılmış olan 13 madde ile ölçek madde toplam puanı arasındaki korelasyon incelendiğinde $p < 0,05$ ve $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar 13 maddenin de TTTÖ için bulunması gereken maddeler olduğu anlamını taşımaktadır.

SONUÇ

Sonuç olarak; TTTÖ'nin geçerlik analizleri sonucunda; içerik ve dil geçerliliği analizleri beklendik düzeyde bulunmuştur. Güvenirlik analizleri sonucunda iyi derecede güvenilir bir ölçek olduğu saptanmıştır. TTTÖ'yi geçerli ve güvenilir bir ölçektir. Herhangi bir çıkar çatışması ve finansal destek bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aykar Şenuzun F, Bilge A., Mermer G ve ark. Validity and Reliability of The Social Support Scale in Chronic Diseases-TR (SSCII-TR). *European Geriatric Medicine* 2014; 5: 21-25.
- 2.Bishop FL, Yardley L, Lewith G. Developing A Measure Of Treatment Beliefs: The Complementary and Alternative Medicine Beliefs Inventory. *Complementary Therapies in Medicine* 2005;13:144-149.
- 3.Eisenberg MD, Davis RB, Ettner S. Trends in Alternative Medicine Use in The United States 1990-1997. *JAMA* 1998; 280: 1569-1575.
- 4.Ernst E. Prevalence of Use of Complementary/Alternative Medicine: A Systematic Review. *Bulletin of the World Health Organization* 2000;78 (2): 252-7.
- 5.Fisher P, Ward A. Medicine in Europe: Complementary Medicine in Europe. *BMJ* 1994; 309: 107-111.
- Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği 27/10/2014 Tarihli 29158 Sayılı Resmi Gazete (İnternet belgesi). (Güncel:05/07/2015).Erişim: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141027-3.htm>.
- Göktepe N, Baykal Ü. Verimliliğe İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2012; 2: 29-41.
- Gözüm S, Aksayan S. Öz Etkililik Yeterlik Ölçeğinin Türkçe Formunun Güvenilirlik Ve Geçerliliği, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 1999;2(1):21-34.
- Grzywacz GJ. Measuring Differential Beliefs in Complementary Therapy Research: An Exploration Of The Complementary and Alternative Medicine Beliefs Inventory. *Complementary Therapy Medicine* 2012; 20(1-2):54-60.
- Güriş S, Astar M. Bilimsel Araştırmalarda Spss İle İstatistik. İstanbul: Ada Ofset Matbaacılık Tekstil Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti; 2014: 245-246.
- Gürkan A, Bilge A. Alternatif Terapiler Ve Psikiyatri Hemşireliği. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2006; 22 (1): 225-232.
- Hyland ME, Lewith GT, Westoby C. Developing A Measure Of Attitudes: The Holistic Complementary and Alternative Medicine Questionnaire. *Complementary Therapies in Medicine* 2003;11:33-38.
- Kav S, Hanoğlu Z, Algier L. Türkiye’de Kanserli Hastalarda Tamamlayıcı Ve Alternatif Tedavi Yöntemlerinin Kullanımı. Literatür Taraması. *Uluslararası Hematoloji-Onkoloji Dergisi* 2008; 18(1): 32-8.
- Khorsid L, Yapucu Ü. Tamamlayıcı Tedavilerde Hemşirelerin Rolü. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2005; 8(2): 124-130.
- Lewith GT, Hyland ME, Shaw S. Do Attitudes Toward and Beliefs about Complementary Medicine Affect Treatment Outcomes. *American Journal of Public Health* 2002;92(10):1604-1606.
- MacLennan AH, Wilson DH, Taylor AW. Prevalence and Cost of Alternative Medicine in Australia. *Lancet* 1996; 347: 569-573.
- McFadden LK, Hernández DT, Ito AT. Attitudes Toward Complementary and Alternative Medicine Influence Its Use. *Explore* 2010; 6: 380-388.
- Öner N. Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler Bir Başvuru Kaynağı. 3.Baskı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları; 1997.
- Özer Ö, Şantaş F, Yıldırım HH. An Evaluation on Levels of Knowledge, Attitude and Behavior of People at 65 Years and Above About Alternative Medicine in Ankara. *Afr. J.Complement. Altern. Med.* 2013;10 (1): 134-141.

- Rafferty AP, McGee HB, Miller CE et al. Prevalence Of Complementary And Alternative Medicine Use: State-Specific Estimates From The 2001 Behavioral Risk Factor Surveillance System. *American Journal of Public Health* 2002; 92 (10): 1598-1600.
- Schneider CD, Meek PM, Bell IR. Development and Validation Of IMAQ: Integrative Medicine Attitude Questionnaire. *BMC Medical Education* 2003;3:1-7.
- Siahpush M. Why Do People Favour Alternative Medicine?. *Aust. N Z J Public Health* 1999; 23: 266-271.
- Tavşancıl E. Tutumların Ölçülmesi Ve Spss İle Veri Analizi. 2. Baskı. Ankara:2005.
- Thomson P, Jones J, Browne M et al. Why People Seek Complementary and Alternative Medicine Before Conventional Medical Treatment: A Population Based Study. *Complementary Therapies in Clinical Practice* 2014; 20: 339-346.
- Zivcic D, Racz A, Naletilic D. Differences in Attitudes Towards/Beliefs on Complementary and Alternative Medicine Witnessed between Psychotherapists, Nurses/Paramedics and Physicians. *Afr. J.Complement. Altern. Med.* 2014; 11 (6): 57-65.